

Pavol ČARNOGURSKÝ (*22. 1. 1908 Malá Franková †27. 12. 1992 Bratislava)

Učiteľ, politik, publicista, historik a disident.

Narodil sa ako piate dieťa v rodine richtára Jána Čarnogurského a Márie Weiszovej, ktorí spolu vychovali sedem detí. Katolícka výchova a súdržnosť rodiny ovplyvňovala jeho postoje a skutky po celý život. Prvou školou pre Pavla Čarnogurského bola od novembra 1914 jednotriedka v Malej Frankovej. Potom pokračoval na levočskom gymnáziu, v učiteľskom ústave a v malom seminári na Spišskej Kapitule. Zmaturoval na levočskom gymnáziu v roku 1928. Po maturite sa rozhodol pre štúdium práva na Karlovej univerzite v Prahe. Kvôli aktívnej účasti na predvolebných zhromaždeniach, kde sa dosť kriticky vyjadroval voči českej vládnej politike k Slovensku, bol zo štúdia v roku 1930 vylúčený. Učiteľskej profesii sa začal venovať v roku 1928 vo svojej rodnej obci. V rokoch 1930 – 1938 učil na Rímskokatolíckej ľudovej škole vo Vajnoroch. Tu sa zoznámil so svojou budúcou manželkou, učiteľkou Kristínou Fašungovou, s ktorou sa v roku 1932 vzali. Vychovali päť detí: synov Ivana, Jána, Pavla a dve dcéry Oľgu a Marinu. Ako učiteľ vynikal veľkým entuziazmom a dobrým vzťahom so svojimi žiakmi. Prispieval do slovenského politického denníka *Slovák*, ktorého šéfredaktorom bol jeho priateľ Karol Sidor. Od roku 1930 sa stal popri vykonávaní učiteľských povinností aj externým redaktorom tohto denníka. V rokoch 1937 – 1939 samostatne redigoval mesačník pre sociálne otázky *Prednášateľ*, vydávaný v trnavskom Spolku Svätého Vojtecha.

Prvé kontakty s aktívnou politikou zažil pri organizovaní spolkového života katolíckej mládeže a ako blízky spolupracovník Karola Sidora. Po vyhlásení autonómie Slovenska sa stal

na novozriadenom ministerstve školstva prednostom odboru národných škôl. V rokoch 1938 – 1939 bol poslancom Snemu Slovenskej krajiny za Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu (HSĽS) a v rokoch 1939 – 1945 vykonával poslanskek mandát v Sneme Slovenskej republiky za okresy Púchov a Považská Bystrica. V snemovni sa často vyjadroval k jemu najbližším profesijným témam z oblastí školstva a výchovy mládeže, neskôr k inkorporácii severných území Spiša a Oravy, ktoré Poľsko získalo na úkor Slovenska. Patril ku kritikom niektorých nedemokratických praktík Slovenského štátu a nehlasoval za najnedemocratickejšie zákony a za deportácie Židov. Predsedníctvo HSĽS ho dvakrát chcelo zbaviť mandátu a len na priamy zásah predsedu Slovenského snemu Martina Sokola sa tak nestalo. Po prechode frontu vo februári 1945 pôsobil ako dôstojník československej armády na posádkovom veliteľstve v Košiciach. Po zániku prvej Slovenskej republiky bojoval za práva katolíkov. Pred voľbami v roku 1946 sa pričínal o fúziu evanjelikov a katolíkov v Demokratickej strane, vďaka čomu táto strana na Slovensku voľby vyhrala. Zaslúžil sa o obnovenie *Katolíckych novín* a v rokoch 1945 – 1948 bol aj ich redaktorom. Jeho politická kariéra sa skončila zrušením Demokratickej strany. V roku 1947 ho spolu s viacerými intelektuálmi uväznili a v roku 1948 odsúdili na 18 mesiacov. V roku 1949 mu Národný výbor v Bratislave odobral byt. Vďaka Ladislavovi Novomeskému, povereníkovi pre školstvo a vedu, sa stal správcom hradu Červený Kameň, kam sa s ním presťahovala aj celá rodina. Jeho úlohou bolo zriadiť na hrade múzeum. V januári 1951 bol znovu uväznený spolu so skupinou tzv. buržoáznych nacionalistov Slovenska. Po prepustení z takmer ročnej vyšetrovacej väzby už nachádzal zamestnanie len v robotníckych profesiách ako vodoinštalatér, kotlár a nakoniec betonár. V roku 1977 odišiel do dôchodku a venoval sa najmä písaniu kníh. Svoj rečnícky talent, ktorý využíval ako učiteľ pri svojej práci, uplatnil na vzdelávacích podujatiach doma aj pri prednáškach Slovákom vo Viedni a tiež ako politik. Aj vo vyššom veku vedel na rôznych podujatiach Historického ústavu SAV zaujať poslucháčov svojim presvedčivým a pútavým rozprávaním. Jeho postoj ku spoločenskému a politickému daniu nezostal pasívny ani v období vykonávania robotníckych profesií, ani na dôchodku. Aktívne pôsobil v laickej zložke tajnej cirkvi a udržoval kontakty so slovenskou emigráciou. Za to bol v novembri 1976 opäť uväznený. Význačnú časť jeho archívu sa podarilo vďaka odvahe jeho detí Ivana a Olgy, vyniesť zo stráženého bytu. Zvyšok archívu zabavila ŠtB. Po celý svoj život sa zaoberal historiografiou. Svoje zážitky a spomienky spracoval v knihách *6. október 1938*, *14. marec 1939*, *Svedok čias* a *Súboj s komunizmom I. a II.* Po novembri 1989 sa aktivizoval, zúčastnil sa viacerých mítingov, seminárov a konferencií s tematikou prvej Slovenskej republiky a podporoval svojho syna Jána v politickej aktivite. Zomrel náhle v Bratislave, pochovaný je v rodnej obci Malá Franková.

Pavol Čarnogurský dôverne poznal hospodársku a sociálnu úroveň a rozumel politickým názorom obyvateľov horného Spiša, špeciálne Zamaguria. K svojmu rodnému kraju sa vždy hrdo hlásil aj keď už žil v Bratislave. Jeho postoje a názory nezmenilo ani väzenie. Bol nielen svedkom, ale aj aktívnym účastníkom takých historických udalostí, akými boli zápas o autonómiu Slovenska, vyhlásenie Slovenského štátu, začiatok i potlačenie Slovenského národného povstania, fúzia katolíkov a evanjelikov v Demokratickej strane po druhej svetovej vojne a tiež činnosť tajnej cirkvi. O týchto udalostiach dokázal nielen zaujímavu rozprávať, ale aj písať, o čom svedčia jeho historiografické a spomienkové knihy.

(JČ)